

Kvinnoperspektiv

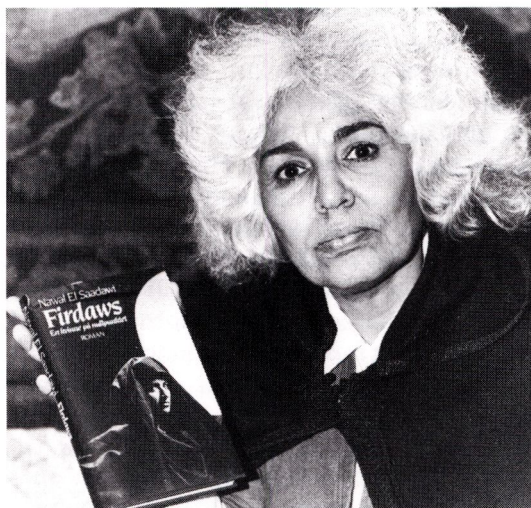
Nawal el Saadawi är läkare och psykiater, hon har varit chef för den egyptiska hälsovården, hon är redaktör och författare.

Av Ingrid Björkman

Tre av Nawal el Saadawis verk är hittills utgivna på svenska: *Röst ur djupet*, Legenda, 1983, *Och tiden står stilla vid Nilen*, Ordfront, 1987 samt *Imamens fall*, Ordfront, 1988. Näst i tur hos Ordfront står hennes roman *She Has No Place in Paradise*, Methuen, 1987. Nawal el Saadawi visar i allt hon skriver hur utsatta, förnedrade och utnyttjade kvinnorna är i det egyptiska patriarkala samhället och hur den religiösa och världsliga makten i en fars, en brors, en imams, en borgmästares gestalt gör gemensam sak i kvinnoförtrycket. Men hon visar också hur kvinnornas medvetenhet föds och växer till ett revolutionärt ursinne som ingenting kan hejda. Visst är hennes böcker tragiska och smärtsamma att läsa, men de mynnar ut i tro och hopp.

Nawal el Saadawi är en kvinnokämpe av Allahs nåde, socialist och ständigt i uppror mot allt förtryck. För detta har hon fått betala med förlust av arbete och frihet, med förföljelse och till och med en fundamentalistisk dödsdom för sina hädiska böcker. Till helt nyligen bevakades hennes hem under två år av beväpnade regeringssoldater som var posterade där för att skydda henne mot fundamentalistiska mördare. Hon var mycket rädd, har hon sagt, men ingenting har ändå förmått tysta henne. Trots att vissa av hennes böcker, t ex de socialmedicinska *The Hidden Face of Eve* och *Women and Sex*, är förbjudna i Egypten kan de fås från libanesiska förlag och når därför även i viss utsträckning också en egyptisk publik. Med undantag för *Imamens fall* säljs dock hennes skönlitterära verk fritt i Egypten.

Under en internationell konferens i Kairo, »Contemporary Arab Thought and Women», fick jag ett samtal med Nawal el Saadawi. Konferensen hade dragit till sig högutbildade, medvetna, värtaliga kvinnor från hela arabvärlden och Nawal el Saadawi, initiativta-

Nawal el Saadawi. Foto: Inge Gjellesvik.

gare till Arab Women Solidarity Association (AWSA), var dess ordförande; en ståtlig kvinna med glittrande bruna ögon och varm utstrålning, som alltid hade nära till leenden och skratt och föreföll ha personlig kontakt med alla.

Traditionalism

Vårt samtal kom att röra sig kring två poler, den islamiska fundamentalismens inverkan på kvinnornas villkor och vad det innebär att vara en kreativ kvinna under hårda villkor. Det skrämmande är, sade Nawal, att det i den officiella nutida arabiska tankevärlden inte existerar några kvinnofrågor. Hon förklarade att de två huvudsektorerna i det egyptiska samhället liksom i arabvärlden i övrigt är den traditionalistiska sektorn och den moderniserade. I den traditionalistiska sektorn är den islamiska fundamentalismen på stark framarsch, speciellt inom medelklassen som är infiltrerad av oljedollarideologi, men även bland fattigare folkgrupper som flyttat in från landsbygden och ännu inte rotat sig i städerna. Enligt fundamentalistisk tro skapade

Allah kvinnan som underlägsen mannen i alla avseenden, framför allt intellektuellt. Hennes roll är att föda och uppfostra barn, tjäna familjens män och tillfredsställa sin makes sexuella behov. Kvinnor är djävulska och förföriska och följaktligen en fara för samhället. Därför skall de hållas i avskildhet så att ingen utomstående kan se dem.

I den moderniserade sektorn, som är influerad av västerländska kapitalistiska värderingar, är speciellt över- och medelklassens kvinnor till en viss grad emanciperade. De yrkesarbetar (men sällan i toppbefattningar), de röker, de kan resa utomlands men då vanligen i sällskap med en manlig familjemedlem. Men äktenskapslagen favoriserar männen och kvinnorna har ytterst svårt att organisera sig eller få politiskt inflytande. Jämlikhet för kvinnor är i realiteten inte mer än möjligtvis ett trendigt konversationsämne.

Någon gång emellanåt gör etablissemangen en pseudoliberal anpassning till den moderna världen, sade Nawal, som t ex då Sadats hustru understödde en lätt moderniserad äktenskapslag. Men sådana manövrar är bara krusningar på ytan. I realiteten är varken den moderniserade eller den traditionalistiska sektorn inställd på att förändra kvinnornas villkor, eftersom båda behärskas av reaktionära krafter av kapitalistisk, feodal eller stamorienterad typ. Även om de båda sektorernas ideologier i mångt och mycket står emot varandra, förenas de dock i sin kvinnofientlighet. Alla erkända politiska och sociala strömningar i Egypten är emot jämlikhet mellan könen. Kvinnofientligheten dominerar alla statliga institutioner och sprids via utbildningssystem och massmedia.

Fundamentalismen och de unga

Det oroar Nawal särskilt att så många unga faller för den fundamentalistiska propagandan. Flera stora förlag i arabvärlden är involverade i den islamiska fundamentalismen och publicerar nu litteratur som t ex hävdar att »Allah säger» att kvinnorna skall bära slöja och inte yrkesarbeta. Nawal är upprörd över alla de unga flickor som av sina fanatiska fundamentalister till fäder nu berövas alla

möjligheter till ett människovärdigt liv. Till sin praktik får hon unga kvinnliga patienter som blivit deprimerade eller lider av tvångstankar om sin »synd», därför att de i hemlighet längtar efter det liv som nu förvägras dem.

I väst, sade Nawal, talas det felaktigt om fundamentalismen som något unikt för arabvärlden. Fundamentalismen är universell, kapitalistisk och klassorienterad. Var än i världen religiös förnyelse uppstår, drabbas först och främst kvinnorna, eftersom alla religioner klassar dem lägre än männen. Kvinnorna blir också överallt lägrekonjunkturernas första offer. Då t ex arbetslösheten i Egypten ökade under Sadats tid, propagerades det av ekonomiska skäl – men under religionens täckmantel – för att kvinnorna skulle tillbaka in i hemmen. Men när kvinnorna har behövts i arabvärldens nationella frihetskamper, har ropen om Allahs vilja tystnat för att åter höjas när männen efter fredsslutet återvänt till den civila arbetsmarknaden. Kvinnoförtrycket rättfärdigas med »Allahs vilja»; ett mönster som står att känna igen över hela världen, trots olika religioner.

Det är viktigt, enligt Nawal el Saadawi, att inte nöja sig med att relatera kvinnofrågan till familjepolitik eller balansen mellan könen, som man gör i västvärlden. Varje dag påverkas kvinnors liv av skeenden på alla nivåer, internationella och nationella likaväl som lokala och personliga. Det som sker i USA påverkar de fattiga kvinnornas liv i Nawals by. Ett beslut som fattas i Vita Huset kan komma att få dem att svälta. Utan att för den skull underskatta patriarkatets effekter, sade hon, ser tredje världens kvinnor imperialismen som sin värsta fiende. Hur kan man tala om frihet för kvinnor i ett land som behärskas av en utländsk makt? Imperialismen är orsak både till den utbredda fattigdomen i tredje världen och den tilltagande ojämlikheten mellan i-värld och u-värld. Så länge tredje världen kontrolleras ekonomiskt, och därmed även politiskt, av utländska intressen kan det inflytande som dess kvinnor förmår uppnå i familjen, i arbetet eller i samhället ändå aldrig resultera i djupgående förbättringar. Det blir bara en omfördelning av smulorna från de rikas bord.

Kreativitet

Nawal ryggar inte som så många kvinnor från tredje världen för beteckningen »feminist». Av lång erfarenhet vet hon nämligen att kvinnokampen i hennes land inte har stöd att vänta ens av de radikalaste männen. Inte heller har hon någon tilltro till kvinnorna i det egyptiska parlamentet (35 av 392). De har inte fått sina poster genom kvinnokamp utan genom männens försorg. Skulle de kämpa för kvinnornas sak, skulle de åka ut. Hon kallar dem »traditionella», de som värnar om det bestående. Motsatsen till de traditionella människorna är med Nawals terminologi de »kreativa», de som förändrar människors värderingar och attityder.

I det patriarkala egyptiska klassamhället, sade hon, kan få kvinnor bli professionella och ännu färre kreativa. Själv ser hon sitt kreativa författarskap som viktigare än sin professionella läkargärning.

Den kreativa kvinnan, sade Nawal, utsätts för avund och hat såväl från sin nära omgivning som från samhället i stort. Hon utgör ett ständigt hot mot etablissemangen som med alla medel och hela maktapparaten till sitt förfogande motarbetar henne. Hur många kvinnor har dessutom inte knäckts av sina fäder och av sina män! Den kreativa kvinnan måste alltid vara beredd på kamp, får aldrig ge sig, måste ständigt pressa sig framåt i förvisning om att en dag nå målet. Hennes mest effektiva vapen är hennes arbete. Ger hon upp det, dör hennes kreativitet och hon är besegrad. När Nawals första man tvingade henne att välja mellan honom och skrivandet valde hon skrivandet.

Den kreativa makt man har som författare är oerhörd, sade hon. Den makten är makten att påverka människors tankar och känslor. »The power of writing», skrivandets makt, ligger i dess förmåga att så revolutionens frön i människors sinnen. Revolutionen är det kreativa skrivandets resultat och friheten är revolutionens dotter. Inte förrän Nawal el Saadawi satt fängslad 1981 under Sadats regim gick det upp för henne vilken oerhörd makt det kreativa skrivandet ger. Varje gång fängvaktaren inspekterade hennes cell, sade han: »Om jag hittar ett gevär i din cell är det mindre farligt för dig än om jag hittar penna

och papper.» Hennes brott, sade hon, var att skriva och hennes straff att bli fråntagen penna och papper.